

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

ODLUKA

O DOPUŠTENOSTI

zahtjeva br. 49049/06
Miroslava Gottwald-Markušić
protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući 30. ožujka 2010. godine u vijeću u sastavu:

g. Anatoly Kovler, *predsjednik*,
gđa Nina Vajić,
g. Elisabeth Steiner,
g. Khanlar Hajiyeu,
g. Dean Spielmann,
g. Giorgio Malinverni,
g. George Nicolaou, *suci*,

i g. André Wampach, *zamjenik tajnika odjela*,

uzimajući u obzir naprijed navedeni zahtjev podnesen 10. listopada 2006. godine,

uzimajući u obzir očitovanje koje je podnijela tužena država i odgovor na očitovanje koje je podnijela podnositeljica zahtjeva, nakon vijećanja, odlučuje kako slijedi:

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva, gđa. Miroslava Gottwald-Markušić, hrvatska je državljanica rođena 1937. i živi u Zagrebu. Pred Sudom ju je zastupao g. A.

Tomašić, odvjetnik iz Zagreba. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica, gđa Š. Stažnik.

A. Okolnosti predmeta

Činjenično stanje predmeta kako su ga iznijele stranke može se sažeti kako slijedi.

1. Pozadina predmeta

Godine 1938. majka podnositeljice zahtjeva, M.G. postala je vlasnicom zemljišne čestice u Zagrebu od 600 kvadratnih metara te je kao takva upisana u zemljišnu knjigu. Izgleda da su komunističke vlasti 18. listopada 1946. godine oduzele to zemljište o kojemu je riječ.

Majka podnositeljice zahtjeva je u međuvremenu na njoj 1939. godine sagradila garažu i jednokatnu stambenu zgradu koja se sastoji od četiri stana, ali ih nije upisala u zemljišnu knjigu.

Podnositeljica zahtjeva tvrdi da su 1945. godine komunističke vlasti nasilno iselile iz te zgrade nju i njenu majku, bez bilo kakve formalne odluke. Nadalje tvrdi da nikada nije bio pokrenut nikakav postupak za oduzimanje zgrade i da ona nije nikada bila prenesena u društveno vlasništvo niti kao takva upisana u zemljišnu knjigu.

Tijekom komunističkog režima vlasti su stanove u zgradi dodijelile raznim osobama na temelju stanarskog prava.

Dana 27. ožujka 1996. godine, na zahtjev podnositeljice zahtjeva, Zemljišnoknjižni odjel Općinskog suda u Zagreba upisao je zgradu i garažu u zemljišnu knjigu, te je upisao majku podnositeljice zahtjeva kao njihovu vlasnicu, na temelju toga što je majka podnositeljice zahtjeva, koja je umrla 1990. godine, do tada bila u zemljišnoj knjizi upisana kao vlasnica zemljišne čestice na kojoj su bile izgrađene te građevine. Nakon što je okončan postupak koji se odnosi na ostavinu njene pokojne majke (ostavinski postupak), podnositeljica zahtjeva je dana 9. rujna 1996. godine, kao njena nasljednica, sebe upisala kao vlasnicu imovine o kojoj je riječ.

2. Građanski postupak

Dana 13. veljače 1997. godine A.S. i A.B., stanari dva stana koji se nalaze u zgradi o kojoj je riječ, podnijeli su građansku tužbu protiv podnositeljice zahtjeva Općinskom sudu u Zagrebu tražeći: (a) utvrđenje da je zgrada godine 1958. bila nacionalizirana i prenesena u društveno vlasništvo, (b) utvrđenje ništavosti upisa podnositeljice zahtjeva i njene majke kao vlasnice u zemljišnoj knjizi, i (c) brisanje tih upisa iz zemljišne knjige te upis vlasništva na ime Grada Zagreba. Grad Zagreb se kasnije umiješao u postupak na strani tužitelja.

Dana 16. svibnja 2000. godine Općinski sud je odbio tužbu tužitelja i presudio na korist podnositeljice zahtjeva. Sud je presudio da iako je Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta iz 1958. godine („Zakon o nacionalizaciji“) uistinu propisao da se stambene zgrade koje ispunjavaju određena mjerila nacionaliziraju i prenose u društveno vlasništvo samim njegovim stupanjem na snagu (*ex lege*), on je također tražio da vlasti donesu pojedinačne odluke kojima se određuje koje zgrade su nacionalizirane na temelju toga zakona. Stoga je, s obzirom na nepostojanje pojedinačne odluke izdane u odnosu na zgradu o kojoj je riječ, sud zaključio da ona nije bila nacionalizirana.

Nakon žalbe tužitelja i umješaka, Županijski sud u Zagrebu je dana 16. prosinca 2003. godine preinačio prvostupanjsku presudu i presudio na korist tužitelja. Presudio je da su 1958. godine sve stambene zgrade koje su ispunjavale mjerila navedena u tom zakonu bile nacionalizirane *ex lege* i da su pojedinačne odluke koje su vlasti trebale donositi bile samo deklaratorne naravi. Stoga propuštanje komunističkih vlasti da donesu takvu odluku u slučaju podnositeljice zahtjeva nije značilo da zgrada o kojoj je riječ nije bila nacionalizirana. Mjerodavni dio presude Županijskog suda glasi kako slijedi:

“Bit spora među strankama je može li se zgrada [u pitanju], u kojoj su tužiteljice bile nositeljice stanarskog prava na stanovima u toj zgradi, smatrati nacionaliziranom po sili zakona danom stupanja na snagu Zakona o nacionalizaciji iz 1958.

...

Naime, sud prvog stupnja pravilno je, obzirom da u konkretnom slučaju spisu ne prileži rješenje o nacionalizaciji predmetne zgrade, ustanovio da kao prethodno pitanje treba utvrditi da li bi ta zgrada uopće podlijevala primjeni odredaba Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta.

Polazeći od odredbe članka 12. tog Zakona, kao nedvojbeno je utvrdio, da sporna zgrada ima više od dva stana ili tri manja stana, a koja je imala i u vrijeme donošenja Zakona, pa se stoga Zakon primjenjivao na tu zgradu.

Međutim, sud prvog stupnja kao pretpostavku primjeni odredaba ovog Zakona polazi od stajališta da je trebalo donijeti i rješenje o nacionalizaciji, i to kako bi se znalo koja se to zgrada ili dio zgrade nacionalizira, pa stoga “one zgrade, dijelovi zgrada koji nisu utvrđeni rješenjem nadležnog organa donijetim u postupku određenim Zakonom o nacionalizaciji, da ta zgrada i dijelovi nisu nacionalizirani.

Ovakvo stajalište suda prvog stupnja pogrešno je, prije svega, jer je u kontradikciji s odredbom članka 8. stavka 1. Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta.

Naime, člankom 8. stavkom 1. toga Zakona izrijekom je propisano da zgrade, dijelovi zgrada i građevinskog zemljišta koji su nacionalizirani ovim zakonom postaju društveno vlasništvo danom stupanja na snagu ovog Zakona.

Dakle, bitan je datum stupanja na snagu Zakona a ne donošenja rješenja.

Danom stupanja na snagu zakona sve nekretnine obuhvaćene tim zakonom po sili zakona bile su nacionalizirane i postale društveno vlasništvo, pa dosadašnji vlasnici nisu od toga datuma na tim zgradama više mogli vršiti bilo kakva vlasnička ovlaštenja, a rješenja donesena u provedbi toga Zakona imala su deklaratoran karakter.

Stoga, činjenicu da je određena nekretnina bila nacionalizirana po sili zakona danom stupanja na snagu Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta, ne mijenja niti to što eventualno rješenje o nacionalizaciji nije bilo doneseno ili provedeno u zemljišnim knjigama, pa ni to što određena nekretnina, kao što je to u konkretnom slučaju, nije uopće upisana u zemljišnim knjigama.

U odnosu na navode odgovora na žalbu, također valja reći da premda pravni sustav Republike Hrvatske više ne poznaje sustav društvenog vlasništva, za određene odnose koje su proizašle iz društvenog vlasništva ipak je nužno tumačiti i odredbe zakona donesenih u tom vremenu. To ne znači da se retroaktivno provodi nacionalizacija, jer je ona, kao što je već rečeno, nastupila 1958. godine i to danom stupanja na snagu Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta.

Međutim, i o pravilnom tumačenju tih zakona ovisi i zaštita prava osoba koja su stečena u provedbi toga i drugih zakona donesenih u tom razdoblju. U konkretnom slučaju to znači zaštitu prava tužiteljica koje su stekle stanarsko pravo (a time i pravo na otkup) na stanovima u toj zgradi”

Dana 17. veljače 2005. godine podnositeljica zahtjeva podnijela je ustavnu tužbu protiv drugostupanjske presude navodeći povrede svojih ustavnih prava na pošteno suđenje i vlasništvo. Dana 17. svibnja 2006. godine Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je njenu ustavnu tužbu. Mjerodavni dio odluke Ustavnoga suda glasi kako slijedi:

“Članak 48 stavak 1 Ustava propisuje:

Jamči se pravo vlasništva.

Ustavni sud pravo vlasništva na ustavnopravnoj razini štiti na način da priječi tijelima državne vlasti ograničavanje ili oduzimanje tog prava, osim ako je ograničavanje ili oduzimanje zasnovano na zakonu.

Ustavni sud, uzevši u obzir drugostupanjskog suda navedena u točki 5. obrazloženja ove Odluke, utvrđuje da navedeno ustavno jamstvo nije povrijeđeno.

Odredba članka 50. stavka 1. Ustava, koja propisuje da je zakonom moguće u interesu Republike Hrvatske ograničiti ili oduzeti vlasništvo, uz naknadu tržišne vrijednosti, nije mjerodavna u konkretnom slučaju jer se radi o utvrđenju pravne činjenice koja je nastupila 26. prosinca 1958. godine.”

B. Mjerodavno domaće pravo i praksa

1. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima

Mjerodavni dio Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, (Narodne novine, br. 91/1996, 73/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008 i 38/2009), koji je stupio na snagu 1. siječnja 1997. godine glasi kako slijedi:

Glava 4.

ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 388.

„(1) Stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava od stupanja na snagu ovoga Zakona prosuđuju se prema njegovim odredbama....

(2) Stjecanje, promjena, pravni učinci i prestanak stvarnih prava do stupanja na snagu ovoga Zakona prosuđuju se prema pravilima koja su se primjenjivala u trenutku stjecanja, promjene i prestanka prava i njihovih pravnih učinaka.

(3)“

2. Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta

(a) Mjerodavne odredbe

Mjerodavni dio Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, br. 52/1958 – „Zakon o nacionalizaciji iz 1958.“), koji je stupio na snagu 26. prosinca 1958. godine glasi kako slijedi:

I. OPĆE ODREDBE

Članak 8.

„(1) Zgrade, dijelovi zgrada i građevinska zemljišta, koji su nacionalizirani ovim zakonom, postaju društveno vlasništvo danom stupanja na snagu ovog zakona.

(2) Rješenjem nadležnog organa donesenim u postupku određenom ovim zakonom i propisima donesenim na osnovu njega, utvrđuje se koji su objekti nacionalizirani ovim zakonom.“

II. PREDMET NACIONALIZACIJE

1. Najamne zgrade i posebni dijelovi najamnih zgrada

Članak 12.

„Na dan stupanja na snagu ovoga zakona nacionalizira se slijedeća [imovina]:

1) najamne zgrade, to jest, zgrade u privatnom vlasništvu s više od dva stana ili više od tri mala [dvosobna] stana;

2) ...“

(b) Praksa Vrhovnoga suda

Vrhovni sud je dosljedno presuđivao da se nacionalizacija imovine koja se u okviru Zakona o nacionalizaciji iz 1958. godine dogodila silom zakona (*ex lege*), tj. samim stupanjem na snagu toga zakona dana 26. prosinca 1958. godine i da su odluke donošene na temelju njegovoga članka 8., stavka 2. bile tek deklaratorne. Prema tome, odsustvo takove odluke ili propuštanje nadležnih vlasti da upišu u zemljišnu knjigu da je imovina prenesena u društveno vlasništvo, nije imala nikakvu važnost (vidi presude u predmetima br. Rev-2760/99-2 od 24. siječnja 2002., Rev-557/02-2 od 18. veljače 2003. i Rev 698/05-2 od 7. prosinca 2006. i odluku br. Rev-2018/1996-2 od 23. travnja 2002).

3. Zakon o denacionalizaciji

(a) Mjerodavne odluke

Zakon o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine (Narodne novine, br. 92/1996, 92/1999 (corrigendum), 80/2002 (izmjene i dopune) i 81/2002 (corrigendum) – „Zakon o denacionalizaciji iz 1996.“) koji je stupio na snagu 1. siječnja 1997. godine omogućuje bivšim vlasnicima konfiscirane ili nacionalizirane imovine, ili njihovim nasljednicima prvog reda nasljeđivanja (izravni nasljednici i suprug ili supruga), tražiti, pod određenim uvjetima, ili povrat oduzete imovine ili naknadu za nju.

Članak 2. stavak 1. propisuje da će bivši vlasnici imati pravo na povrat ili naknadu za imovinu oduzeti na teritoriju Republike Hrvatske na temelju zakona čiji je popis naveden u tom članku, uključujući i Zakon o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta iz 1958. godine.

Članak 3. propisuje da će bivši vlasnici imati i pravo na povrat ili naknadu za imovinu oduzetu presudama, odlukama, rješenjima ili drugim aktima izdanim od strane vojnih ili građanskih vlasti od 15. svibnja 1945. do donošenja tog zakona, ili u provedbi zakona čiji je popis dan u članku 2. Zakona o denacionalizaciji, kao i za imovinu oduzetu bez pravne osnove ili bez osnove u bilo kojem zakonu.

Članak 22. Zakona o denacionalizaciji propisuje da se nacionalizirani stanovi u odnosu na koje su treće osobe stekle stanarsko pravo neće vraćati njihovim bivšim vlasnicima. Nositelji stanarskog prava imali su pravo kupiti stanove od davatelja tih stanova na korištenje pod povoljnim uvjetima navedenim u Zakonu o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo. Istovremeno, bivši

su vlasnici imali pravo na financijsku naknadu u odnosu na te stanove. Članak 22. glasi kako slijedi:

Članak 22.

„(1) Osim stanova oduzetih prijašnjem vlasniku na temelju propisa o konfiskaciji, stanovi [...] na kojima postoji stanarsko pravo ne vraćaju se u vlasništvo.

...

(3) Prijašnjem vlasniku pripada pravo na naknadu, a stanaru pravo na otkup stana.“

Članak 65., stavak 3. propisuje da bivši vlasnici imaju pravo podnijeti svoje zahtjeve u roku od šest mjeseci nakon stupanja Zakona na snagu (tj. do 1. srpnja 1997. godine). Članak 65., stavak 4. propisuje da će zahtjevi podneseni nakon toga datuma biti utvrđeni nedopuštenima, što dovodi do gubitka svih prava na temelju Zakona o denacionalizaciji.

Članak 67., koji propisuje koje dokumente treba priložiti uz zahtjev bivšeg vlasnika propisuje da uz takav zahtjev treba priložiti, *inter alia*, akt kojim je imovina prenesena na državno ili društveno vlasništvo (“akt o podržavljenju, odnosno podruštvoavljenju imovine”), kao i izvadak iz zemljišne knjige koji sadrži sve upise od datuma kad je imovina prenesena u državno ili društveno vlasništvo.

Članak 73. propisuje da će, ako tijekom upravnog postupka za povrat ili naknadu za imovinu oduzetu tijekom komunističkog režima dođe do spora između stranaka glede činjenica o kojima ovise neka njihova prava, ili glede postojanja nekog prava, nadležno upravno tijelo prekinuti upravni postupak i uputiti stranke da podnesu građansku tužbu ili pokrenu drugi postupak pred nadležnim tijelom.

(b) Praksa Upravnog suda

Tumačeći Zakon o denacionalizaciji Upravni sud je presudio da je šestomjesečni rok propisan u njegovom članku 65., stavku 3. materijalnopravne naravi (odluka br. Us-10020/1999 od 27. lipnja 2002.) i prekluzivan po svom karakteru (odluka br. Us-12303/1999 od 31. listopada 2001.), što znači da je nakon njegovog proteka bivši vlasnik izgubio svoje pravo na povrat ili naknadu za imovinu oduzetu tijekom komunističkog režima.

U svojoj odluci br. Us-5564/200 od 19. travnja 2001. godine Upravni sud je presudio da bivši vlasnik ima pravo dobiti naknadu za imovinu oduzetu tijekom komunističkog režima čak i ako odluka o nacionalizaciji nije nikada bila upisana u zemljišnu knjigu i ako je on ostao evidentiran kao vlasnik nacionalizirane imovine.

4. Zakon o općem upravnom postupku

Mjerodavne odredbe Zakona o općem upravnom postupku (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 47/1986 (pročišćeni tekst) i Narodne novine br. 53/1991) propisuju kako slijedi:

Članak 144., stavak 1. propisuje da ako tijelo pred kojim je u tijeku upravni postupak utvrdi da se o predmetu ne može odlučiti bez odluke o pitanju čije je rješavanje u nadležnosti suda ili nekog drugog tijela (prethodno pitanje), ono može odlučiti o tom pitanju samo ili prekinuti postupak dok nadležno tijelo ne riješi to pitanje.

Članak 249. propisuje da se upravni postupak koji je okončan konačnom odlukom može ponoviti ako se, *inter alia*, pobijana odluka osniva na prethodnom pitanju o čijim je važnim vidovima nadležno tijelo kasnije drugačije odlučilo.

PRIGOVORI

1. Podnositeljica zahtjeva prigovara na temelju članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju da je drugostupanjskom presudom bila lišena svojega vlasništva. Isto je tako izgubila priliku tražiti naknadu na temelju Zakona o denacionalizaciji jer je rok da to učini istekao u srpnju 1997. godine.

2. Također prigovara na temelju članka 6., stavka 1. Konvencije zbog ishoda naprijed navedenog postupka.

PRAVO

A. Navodna povreda članka 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju

Podnositeljica zahtjeva prigovara da je presudom Županijskog suda u Zagrebu od 16. prosinca 2003. godine bila lišena svog vlasništva zgrade o kojoj je riječ. Štoviše, budući da je ta presuda bila donesena po isteku roka određenog u članku 64., stavku 3. Zakona o denacionalizaciji (1. siječnja do 1. srpnja 1997.)

ona je također izgubila priliku tražiti naknadu koja se daje bivšim vlasnicima imovine oduzete tijekom komunističkog režima. Pozvala se na članak 1. Protokola br. 1 koji glasi kako slijedi:

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.“

Vlada osporava dopuštenost prigovora po dvije osnove, naime, da je nespojiv *ratione temporis* s odredbama Konvencije i da podnositeljica zahtjeva nije iscrpila domaća pravna sredstva.

1. Tvrdnje stranaka

(a) Sukladnost *ratione temporis*

Vlada prvo tvrdi da je zgrada o kojoj je riječ bila nacionalizirana *ex lege* 1958. godine stupanjem na snagu Zakona o nacionalizaciji iz 1958. godine. Presuda Županijskog suda u Zagrebu od 16. prosinca 2003. godine donesena nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku 5. studenog 1997. godine nije mogla predstavljati miješanje u vlasnička prava podnositeljice zahtjeva budući da je bila samo deklaratorne naravi. Osnivala se na događajima koji su se dogodili prije datuma ratifikacije i stoga ne može podvesti predmet pod vremensku nadležnost Suda.

Podnositeljica zahtjeva ističe da je presuda Županijskog suda u Zagrebu od 16. prosinca 2003. godine, koja po njezinom mišljenju predstavlja miješanje u njena vlasnička prava, bila donesena nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Hrvatsku. Presuda nije bila deklaratorna nego je imala konstitutivne učinke budući da je naložila brisanje njenog vlasništva imovine o kojoj je riječ iz zemljišne knjige.

(c) Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

(i) Vlada

Vlada nadalje tvrdi da podnositeljica zahtjeva nije podnijela zahtjev za naknadu za nacionaliziranu zgradu o kojoj je riječ na temelju članka 65. Zakona o denacionalizaciji. Iako je istina da je rok propisan člankom 65., stavkom 3. za podnošenje takvog zahtjeva već bio istekao kad je Županijski sud u Zagrebu donio svoju presudu od 16. prosinca 2003. godine, Vlada tvrdi da podnositeljica zahtjeva nije mogla nagađati kakav bi

mogao biti ishod takvog postupka da je ona ipak bila podnijela takav zahtjev nakon toga datuma.

U svakom slučaju, građanska tužba koja je dovela do navedene presude Županijskog suda u Zagrebu podnesena je 13. veljače 1997. godine, tj. gotovo pet mjeseci prije isteka navedenog roka, 2. srpnja 1997. godine. U to vrijeme podnositeljica zahtjeva trebala je biti svjesna da građanski postupak pokrenut tom tužbom možda neće biti okončan u njenu korist te je trebala podnijeti zahtjev na temelju članka 65. Zakona o denacionalizaciji unutar preostalog vremena. Da je to učinila, mogla je upravnom tijelu pred kojim bi bio razmatran njezin zahtjev naznačiti da je još uvijek bio u tijeku građanski postupak koji se tiče statusa imovine i zatražiti da upravni postupak koji se tiče njenog zahtjeva bude prekinut dok sudovi u tom građanskom postupku ne riješe prethodno pitanje je li zgrada o kojoj je riječ bila ili nije bila nacionalizirana.

S tim u vezi Vlada primjećuje da je podnositeljicu zahtjeva pravno zastupao kvalificirani pravni zastupnik koji ju je trebao obavijestiti o njenoj sveukupnoj pravnoj situaciji i savjetovati je u skladu s tim. Državu se ne može smatrati odgovornom za to što odvjetnik podnositeljice zahtjeva to nije učinio.

Konačno, Vlada je također naglasila da su građanski sudovi koji su odlučivali o predmetu podnositeljice zahtjeva bili ograničeni tužbenim zahtjevom podnositeljice zahtjeva te su stoga mogli samo utvrditi je li imovina o kojoj je riječ bila ili nije bila stvarno nacionalizirana 1958. godine. Pitanje treba li podnositeljica primiti naknadu za nacionaliziranu imovinu nije bilo u nadležnosti sudova budući da su ga trebala riješiti nadležna upravna tijela na temelju Zakona o denacionalizaciji, u kontekstu upravnog postupka koji podnositeljica zahtjeva nije pokrenula.

(ii) *Podnositeljica zahtjeva*

Podnositeljica zahtjeva je osporavala mišljenje Vlade da ona nije iscrpila domaća pravna sredstva. Objasnila je da je u razdoblju između 1. siječnja i 1. srpnja 1997. godine, tijekom kojega su bivši vlasnici mogli postaviti zahtjeve na temelju Zakona o denacionalizaciji, ona bila evidentirana kao vlasnica imovine o kojoj je riječ u zemljišnoj knjizi te tako nije imala nikakvu pravnu osnovu ili potrebu podnijeti taj zahtjev. Njeno vlasništvo nije bilo upisano uvjetno i, u odsutnosti neke pojedinačne odluke o nacionalizaciji, ona nije znala, niti je postojao bilo koji način na koji je mogla znati, da je zgrada o kojoj je riječ možda bila nacionalizirana 1958. godine Zakonom o nacionalizaciji iz 1958. godine, ili biti svjesna bilo koje druge okolnosti koja bi činila njeno vlasništvo upitnim.

Štoviše, podnositeljica zahtjeva tvrdi da nije mogla podnijeti takav zahtjev zato što u mjerodavno vrijeme nije imala na raspolaganju akt kojim

bi bila lišena vlasništva ("akt o podržavljenju, odnosno područstvomljenju imovine"), kako to traži članak 67. Zakona o denacionalizaciji. Da je ona to učinila bez obzira na to, njezin bi zahtjev bio utvrđen nedopuštenim kao nepotpun.

2. Ocjena Suda

Sud bilježi da je Županijski sud u Zagrebu u svojoj presudi od 16. prosinca 2003. godine presudio da je zgrada o kojoj je riječ bila nacionalizirana *ex lege* stupanjem na snagu Zakona o nacionalizaciji iz 1958. godine. Isto je tako presudio da je donošenje pojedinačne odluke od strane nadležnih vlasti ili evidentiranje u zemljišnoj knjizi da je imovina bila nacionalizirana tim Zakonom bilo samo deklaratorne naravi. Drugim riječima, nepostojanje pojedinačne odluke o nacionalizaciji ili upisu u zemljišnu knjigu da je određena imovina prešla u društveno vlasništvo nije značilo da nije bila nacionalizirana. Ustavni sud se pridružio tim utvrđenjima kad je odbio ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva.

Sud nadalje bilježi da ovo tumačenje odražava stalnu sudsku praksu Vrhovnog suda koja se tiče učinaka Zakona o nacionalizaciji iz 1958. godine (vidi u prednjem tekstu pod Mjerodavno domaće pravo i praksa).

S tim u vezi Sud prvo ponavlja da je u prvom redu na domaćim vlastima, osobito sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, čak i u onim područjima gdje Konvencija „uključuje“ pravila toga prava budući da su nacionalne vlasti, po prirodi stvari, osobito kvalificirane riješiti pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi *mutatis mutandis*, predmet *Winterwerp v. the Netherlands*, 24. listopada 1979., stavak 46., Series A br. 33).

Uzimajući u obzir da se zgrada o kojoj je riječ sastojala od četiri stana i da je članak 12. Zakona o nacionalizaciji iz 1958. godine propisao nacionalizaciju svih najamnih zgrada s više od dva stana (ili više od tri mala stana) od dana njegovoga stupanja na snagu, Sud smatra da nema naznake da bi Županijski sud u Zagrebu mjerodavne odredbe Zakona primijenio arbitrarno ili da bi njegova presuda prema domaćem pravu bila nezakonita. Štoviše, s obzirom da su podnositeljica zahtjeva i njezina majka već 1946. godine bile prisilno iseljene iz zgrade o kojoj je riječ i da su komunističke vlasti nakon toga dodijelile stanarska prava na stanovima u njoj raznim stanarima (a što su mogli učiniti samo u odnosu na stanove u društvenom vlasništvu), Sud smatra da podnositeljica zahtjeva ne može tvrditi da nije znala ili da nije mogla znati da je navedena zgrada bila nacionalizirana i prenesena u društveno vlasništvo.

Stoga, protivno mišljenju podnositeljice zahtjeva, do lišenja vlasništva nije dovela presuda Županijskog suda u Zagrebu, nego je zgrada o kojoj je riječ bila nacionalizirana *ex lege* dana 26. prosinca 1958. godine kad je stupio na snagu Zakon o nacionalizaciji iz 1958. godine. Kasnija presuda Županijskog suda u Zagrebu samo je naglasila već postojeće lišenje

imovine koje se dogodilo tijekom komunističkog režima, tj. prije nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 5. studenog 1997. godine (vidi, *mutatis mutandis*, predmete *Kefalas and Others v. Greece*, 8. lipnja 1995., § 45, Series A br. 318-A; *Kefalas and Giannoulatos v. Greece*, br. 14726/89, izvješće Komisije od 17. siječnja 1994., Series A br. 318-A, str. 23, §§ 48-49; *Potocka and Others v. Poland*, br. 33776/96, § 42, ECHR 2001-X; i, *mutatis mutandis*, *Blečić v. Croatia* [GC], br. 59532/00, § 85, ECHR 2006-III). S tim u vezi Sud prvo ponavlja da iako je istina da od datuma ratifikacije nadalje svi akti i propuštanja države moraju biti u skladu s Konvencijom (vidi predmet *Yağcı and Sargın v. Turkey*, 8. lipnja 1995., § 40, Series A br. 319-A) Konvencija ne nameće nikakve konkretne obveze državama ugovornicama da osiguranju zadovoljštinu za nepravde ili štetu uzrokovanu prije toga datuma (vidi predmet *Kopecký v. Slovakia* [GC], br. 44912/98, § 38, ECHR 2004-IX).

Glede navodnog gubitka prilike tražiti naknadu za nacionalizaciju zgrade o kojoj je riječ na temelju Zakona o denacionalizaciji, Sud primjećuje da stavak 4. članka 65. Zakona propisuje da zahtjevi bivših vlasnika podneseni izvan zakonskog roka propisanog u stavku 3. istog članka neće samo biti utvrđeni nedopuštenima, nego će dovesti do gubitka svih prava na temelju toga zakona. Prema tumačenju koje je dao Upravni sud, taj rok je prekluzivne i materijalnopravne naravi (vidi naprijed pod Mjerodavno domaće pravo i praksa). To znači da je podnošenje takvog zahtjeva u navedenom roku bio zakonski uvjet za nastanak prava na povrat ili naknadu za imovinu oduzetu tijekom komunističkog režima, danog bivšim vlasnicima Zakonom o denacionalizaciji, a ne samo postupovno sredstvo za postavljanje ili ovrhu već postojećeg prava. Drugim riječima, ako je podnositeljica zahtjeva imala pravo na naknadu na temelju Zakona o denacionalizaciji u odnosu na zgradu o kojoj je riječ, a koja je bila nacionalizirana 1958. godine, to se pravo ugasilo 2. srpnja 1997. godine njenim propuštanjem podnijeti zahtjev za naknadu u zakonskom roku.

Stoga, kad je 5. studenog 1997. godine Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku, podnositeljica zahtjeva nije na temelju domaćeg prava imala nikakvo pravo na naknadu za imovinu oduzetu tijekom komunističkog režima i stoga nije imala dostatan vlasnički interes koji bi predstavljao „vlasništvo“ u smislu članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju (vidi, *mutatis mutandis*, see *Slivenko v. Latvia* (dec.) [GC], br. 48321/99, § 122, ECHR 2002-II (izvaci), i *Gaćeša v. Croatia* (dec.), br. 43389/02, 1. travanj 2008.).

Slijedi da je ovaj prigovor nespojiv *ratione temporis et materiae* s odredbama Konvencije u smislu članka 35., stavka 3. Konvencije, te ga stoga treba odbiti na temelju članka 35., stavka 4.

B. Navodna povreda članka 6., stavka 1. Konvencije

Podnositeljica zahtjeva također prigovara da je naprijed navedeni građanski postupak bio nepošten, navodeći da su domaći sudovi pogriješili u primjeni mjerodavnih odredbi materijalnoga prava i da presuda drugostupanjskog suda nije bila propisno obrazložena. Poziva se na članak 6., stavak 1. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

“Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo...da sud... pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj...”

Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva prigovara ishodu postupka i ocjeni dokaza od strane domaćih sudova, koje Sud, osim ako su arbitrarni, ne može ispitivati na temelju toga članka. Ona ne prigovara, i nema dokaza koji bi na to upućivali, da je domaćim sudovima nedostajalo nepristranosti ili da je postupak bio inače nepošten. U svjetlu svih materijala koje ima u posjedu, Sud smatra da je u ovome predmetu podnositeljica zahtjeva mogla podastrijeti tvrdnje pred domaćim sudovima koji su nudili jamstva navedena u članku 6., stavku 1. Konvencije i koji su te tvrdnje razmotrili u odlukama koje su bile propisno obrazložene i nisu bile arbitrarne.

Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. kao očigledno neosnovan i treba ga odbiti na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

Iz tih razloga, Sud jednoglasno

utvrđuje da je zahtjev nedopušten.

André Wampach
Tajnik

Anatoly Kovler
Predjednik